

Kv Guldet 11 Sigtuna 2003

Anders Wikström

Rapport Arkeologisk förundersökning

Kv Guldet 11 Sigtuna 2003

Anders Wikström

Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 10

Sigtuna Museum

Stora Gatan 55
193 30 Sigtuna

sigtunamuseum@sigtuna.se
www.sigtuna.se/museer

Produktion: Sigtuna Museum

© Text: Anders Wikström
© Kartor: Anders Wikström
© Foto: Anders Wikström
© Formgivning: Jacques Vincent
© Original: Anders Wikström

Tryck : Sigtuna 2003

ISSN : 1401-4645
ISBN : 91-971128-6-0

Innehåll

Inledning
5

Resultat
5

Bevarandesituation
11

Referenser
12

Administrativa uppgifter
13

Orienteringskarta med schaktets placering i staden.

Inledning

I maj 2003 utförde Sigtuna Museum (SMUV) en arkeologisk förundersökning i kvarteret Guldets 11. Anledningen var en akut vattenläcka i en ledning, som därmed var tvungen att bytas ut. Vattenledningen grävdes ned någon gång under tiden före 1960-talet, vilket innebar att dess exakta placering och djup inte var känd. Arbetet inleddes därför med att en arkeolog övervakade schaktningen. Eftersom det uppgrävda schaktet gick i ett redan befintligt vattenledningsschakt ritades endast profiler. Ingen plangrävning behövde utföras.

Syftet med rapporten är dels att redovisa resultaten från förundersökningen, dels att rekonstruera en stadsgårds utseende och placering av de medeltida husen på den aktuella ytan. Sist i rapporten finns en sammanställning av arkeologiska undersökningar utförda i kvarteret Guldets samt de bevarade kulturlagrens utbredning.

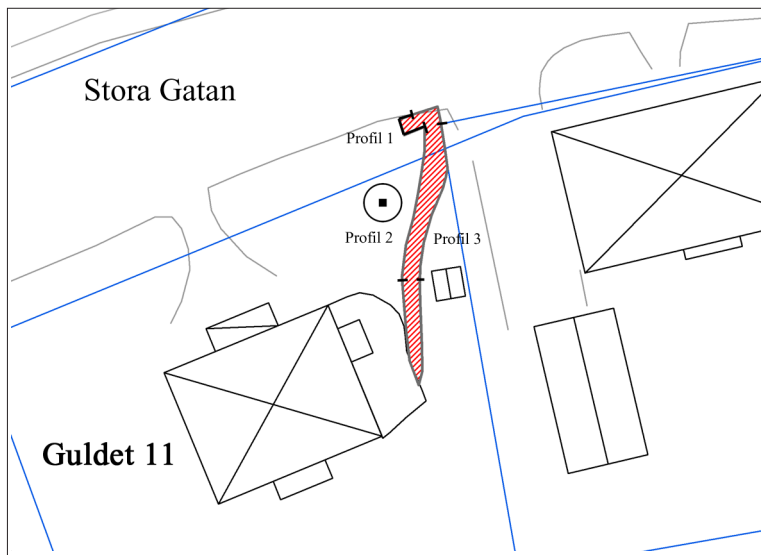
Resultat

Kvarteret Guldets 11 ligger i den västra delen av det fornlämningskyddade området Svarta jorden i Sigtuna (RAÄ 195). Den fastighet som vattenledningen ansluter till är belägen på den södra sidan av Stora Gatan. Det aktuella schaktet var drygt 20 meter långt och gick från trottoaren vid Stora Gatan ner mot fastighetens östra kortsida (figur 1). Vattenledningarna låg 1,5 – 1,7 meter under nuvarande markhorisont och schaktets bredd var 1,2 -1,6 meter. Ledningsschaktet var igenfyllt med de tidigare uppgrävda schaktmassorna. Efter undersökningen återfylldes schaktet med samma jord.

Totalt dokumenterades tre profiler. Profil 1 var belägen vid trottoaren vid Stora Gatan och ritades i tre delar; mot söder, väster och norr (Figur 4). Det södergående schaktets båda väggar ritades också, profil 2 (den västra) respektive profil 3 (den östra) (Figur 5).

Generellt sett var kulturlagren mycket dåligt bevarade och ”torra”. Detta innebar att lagarskiljen var svåra att iaktta. Ca 2 meter väster om schaktet stod ett träd vars rötter hade ”rört” om och dränerat omkringliggande kulturlager.

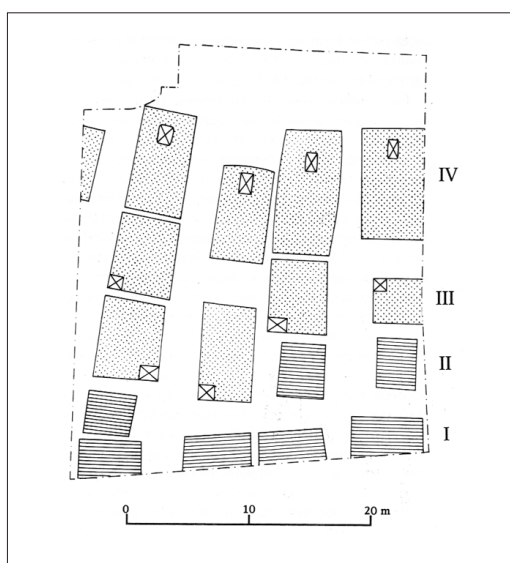
Det översta lagret, ca 0,4 – 0,7 meter tjockt, bestod till stor del av omrörda massor som innehöll recent material som tegel, järnskrot, kapsyler, kakelplattor och liknande. Under dessa fanns medeltida kulturlager med en tjocklek på ca 0,5 meter. Dessa bestod i huvudsak av avsatta lager, brandlager och lerlager. Även en del konstruktionsdetaljer fanns som syllstenar och sannolikt rester

Figur 1
Översiktsbild över schaktet i kvarteret Guldets 11 med profil 1 – 3 markerade.

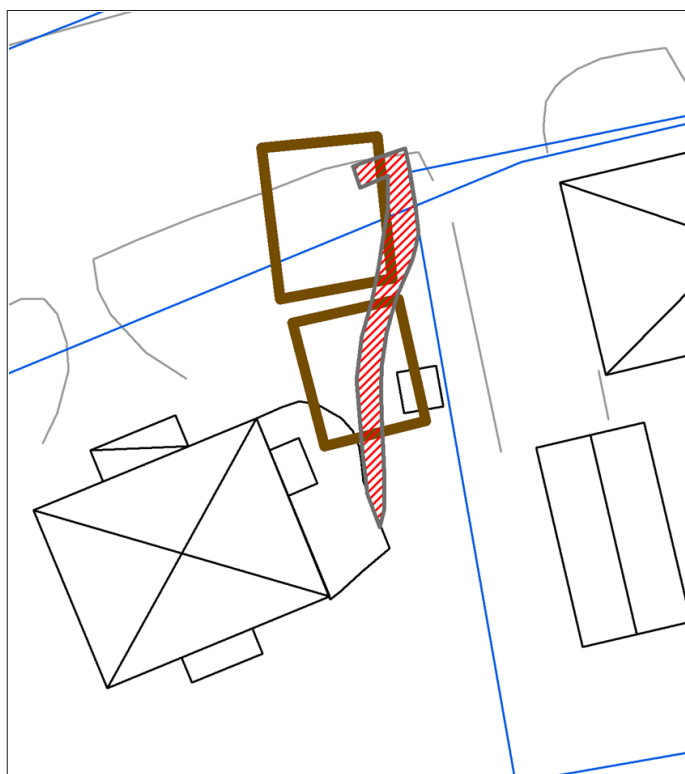
efter eldstäder. Lerlagren tolkades som lergolv. Utifrån brand- och lerlagrens placering och antal kunde tre olika faser av hus iakttas.

Utifrån resultaten från en arkeologiska undersökning i kvarteret Trädgårdsmästaren 9 och 10, 1988-90 utarbetades en modell där stadsgårdarna delades in i olika zoner (Pettersson, B. 1995). Zon I bestod av enkelt byggda hantverkshus längst fram mot Stora Gatan. Zon II bestod av flerfunktionshus som användes till både hantverk och som förrådsutrymmen. I Zon III fanns bostadshus som i huvudsak användes för hushållsarbete. Husen i Zon III har nästan alltid hörnhärd i form av kupolugn. Slutligen Zon IV där hallbyggnaderna fanns (Figur 2). Varje stadsgård bestod således av en rad med tre till fem hus. Mellan stadsgårdarna fanns passager (1 – 1,5 meter breda) och dropprum (ca 0,4 meter breda).

Figur 2
Zonindelning av stadsgårdar baserat på resultat från en arkeologisk undersökning i kvarteret Trädgårdsmästaren 9-10, 1988-90.
Zon I – Hantverkshus
Zon II – Flerfunktionshus
Zon III – Bostadshus
Zon IV – Hallbyggnad
(Pettersson, B. 1995)

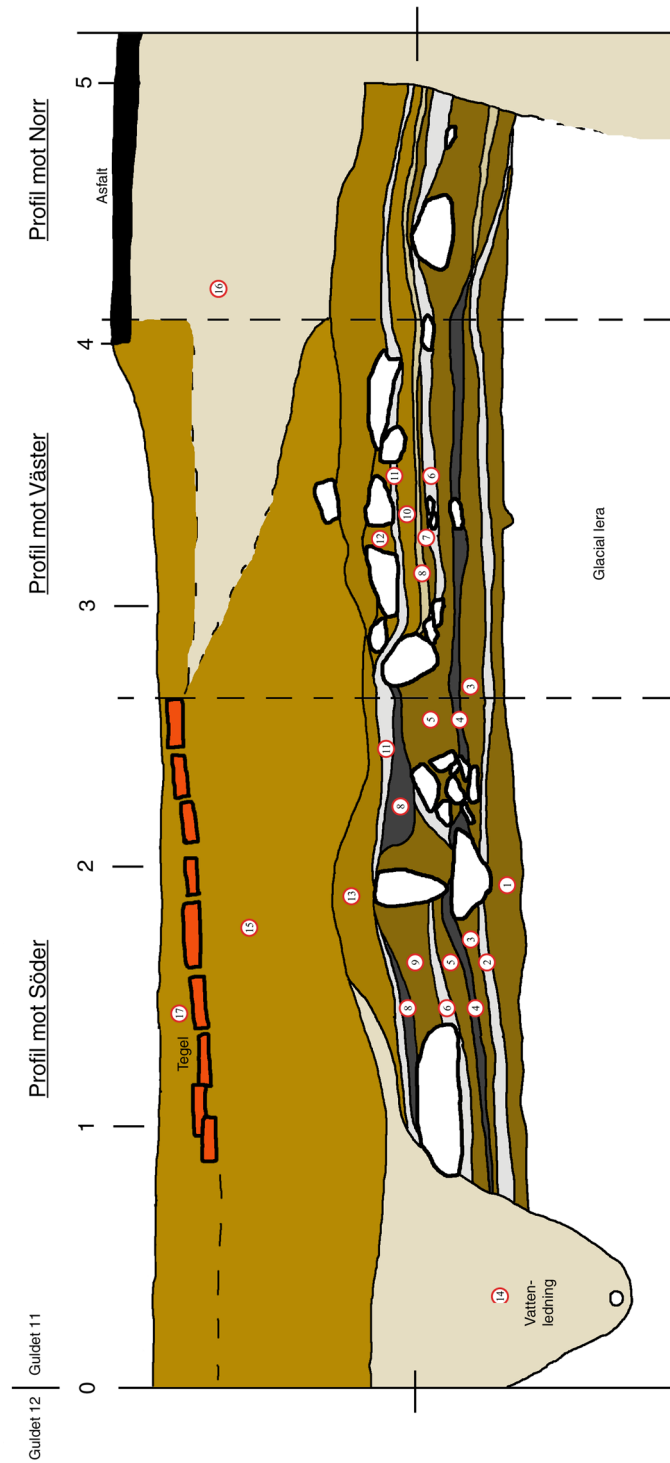
Utifrån resultaten från den nu aktuella undersökningen tolkades husen som zon I och II eller zon II och III (Figur 3). Eftersom schaktet passerade genom husen gick det att fastställa husens längd till ca 5 - 5, 5 meter. Sannolikt var husen byggda i antingen knuttimrings- eller skiftesverksteknik. Denna tolkning baseras på förekomsten av syllstenar.

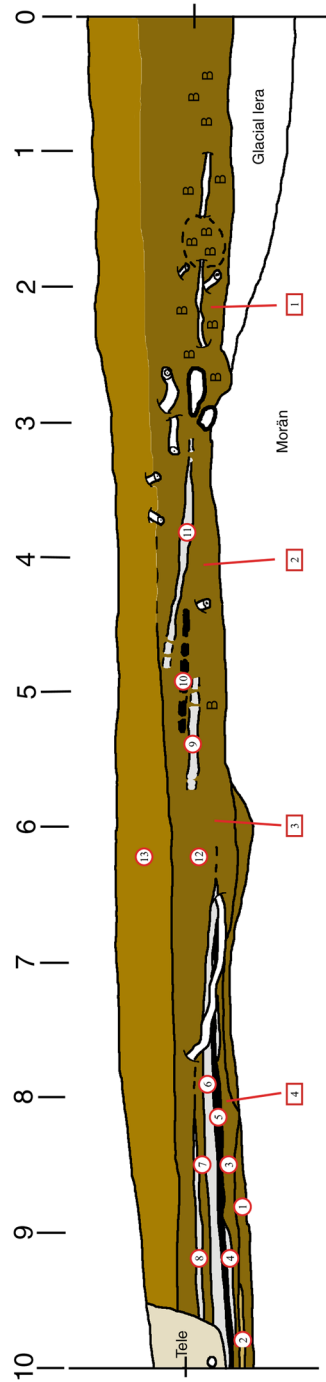
*Figur 3
Tolkningsförslag på hur de tidigmedeltida husen var placerade inom den berörda ytan.*

Kulturlagertjockleken i kvarteret Guldet överstiger sällan 0,5 meter. Dessa är i huvudsak daterade till 1000-talet. Anledningen till att det bara finns kulturlager från denna korta period antas bero på att bebyggelsen mot slutet av 1000-talet flyttats till den östra delen av Sigtuna (idag kvarteret Malmen). Mot slutet av 1000-talet byggs biskopskyrkan på den gamla kungsgårdstomten (kyrkan ligger på museets nuvarande tomt). Samtidigt flyttas Kungsgården till ett annat läge i staden. Tänkbart var till en mera upphöjd placering, sannolikt området kring S:t Per där kungen också låter bygga den kyrka som än idag finns kvar som ruin. I och med detta avhystes och upphörde bebyggelsen i Sigtunas västra del, dagens kvarteret Guldet (Tesch, S. 1997: 14 - 15). Faserna från den nu aktuella undersökningen kan därför dateras till 1000-tal.

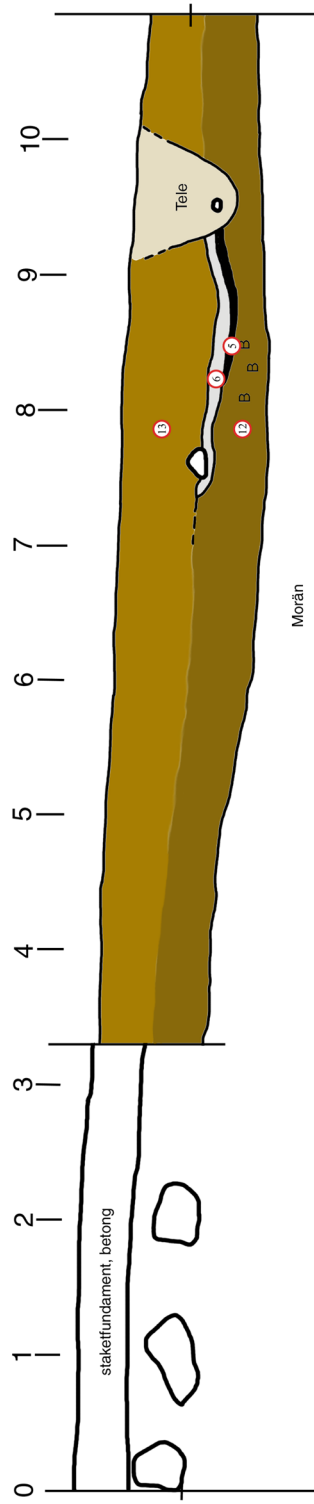
Figur 4 Profil 1

Profil mot Väster

Profil mot Öster

Figur 5 Profil 2 och 3

Beskrivning av kulturlager:

Profil 1

1. Bruntgrått, sandigt lager med inslag av lerfläckar
2. Grått lerlager
3. Brunt, kompakt lager
4. Kollager med inslag av aska
5. Brunt, kompakt lager
6. Grått lerlager
7. Brunt, kompakt lager
8. Gråsvart lager med aska och kol
9. Brunt lager, något porösare än lager 5 och 7
10. Brunt, poröst och omrört lager
11. Grått lerlager
12. Brunt mot gråbrunt, poröst lager
13. Brunt, poröst, omrört lager med en hel del djurben
14. Brunt, poröst lager med en hel del grus
15. Omrörd, porös jord med en del tegel, ben och fläckar av lera och kol
16. Grus
17. Matjord

Profil 2 och 3

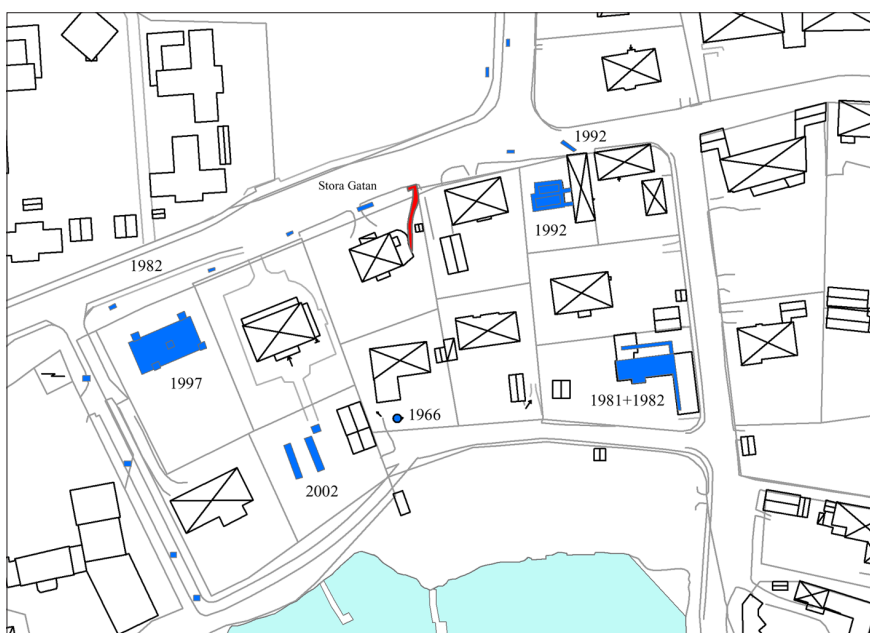
1. Bruntgrått, sandigt lager med inslag av lerfläckar
2. Gult, sandigt och lerigt lager
3. Brunt, kompakt lager
4. Grått lerlager
5. Kollager
6. Grått lerlager
7. Brunt, kompakt lager
8. Grått lerlager
9. Grått lerlager
10. Kollager
11. Grått lerlager
12. Brunt, poröst och omrört lager med en hel del djurben
13. Omrörd, porös jord med en del tegel, ben och fläckar av lera och kol

Bevarandesituation

Kvarteret Guldets är ca 21 000 kvm stort varav endast den östra hälften innehåller kulturlager (ca 10 000 kvm). Kulturlagertjockleken varierar mellan ca 0,5 meter längs Stora Gatan till obefintlig söderut mot Mälaren. Totalt har åtta arkeologiska undersökningar utförts (inklusive den aktuella undersökningen) med en total yta av 430 kvm. Detta innebär att endast ca 4 % av kulturlagren i kvarteret Guldets har undersökts arkeologiskt. Utöver detta är några undersökningar utförda i Stora Gatan vid kvarteret Guldets. Detta innebär att hela kvarteret har nästintill intakta kulturlager och i stort sett är opåverkad av nedgrävningar inom kvarteret.

Kulturlagren är dock kraftigt nedbrutna. Orsaken till detta är dels den ringa tjockleken på kulturlagren, dels att undergrunden till stor del består av ett tunt lager med lera och därefter välldränerande morän.

SR	År	Kvarter/gata/fastighet	Referens
017	1966	Guldet 10	ATA. UP. Kv Guldet dnr 3560/66
	1966	Guldet 10	SF 27/66
	1981	Guldet 15	SF 34/87
161	1982	Stora gatan m.fl (Hamngatan, Varvsgränd, Guldet och S:t Persgatan)	Sf 9/87, RAÄ dnr 1646/82
158	1982	Guldet 15	Sf 194/80, RAÄ dnr 1621/81
	1992	Guldet 19	
	1992	Stora Gatan, Guldet 13	
	1997	Guldet 6	
	2002	Guldet 8	

Referenser

Petterson, B. 1995. Stratigraphic analysis and settlement stratigraphy in early medieval Sigtuna. Laborativ Arkeologi 8. Journal of Nordic Archaeological Science.

Tesch, S. 1997. Mariakyrkan i Sigtuna. Dominikankonvent och församlingskyrka 1247-1997. Minnesskrift med anledning av 750-årsjubileet. Sigtuna Museers skriftserie 7.

Sigtuna Museum

Stora Gatan 55
193 30 Sigtuna.

tel.: 08 - 597 838 70, fax.: 08 - 597 838 83.
e-postadress: anders.wikstrom@sigtuna.se

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-03-28681
Uppdragsgivare:	Svante Nycander
Kvarter/område:	Guldet 11
Socken:	Sigtuna
Landskap:	Uppland
Ek kartblad:	118 21 Sigtuna
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Fältarbetstid:	2003-04-23 och 24
Fältarbetspersonal:	Anders Wikström
Rapportarbete:	Anders Wikström
Dokumentation:	2 profilritningar, 24 digitala fotografier

